

Franjo HORVATIC

Logor Danica u Koprivnici

Početkom 20. stoljeća, točnije 1906/7. godine, izgrađena je u Koprivnici tvornica kemijskih proizvoda DD DANICA. Tvornica je bila izgrađena na sjevernoj periferiji grada uz željezničku prugu Koprivnica — Botovo. Zbog blizine željezničke stanice i neposredne lokacije uz prugu, posjedovala je direktan kolosjek u sam krug tvornice i tri pomoćna kolosjeka. Tada je to bila najveća tvornica te vrste u zemlji. Radila je sve do pred II. svjetski rat, kada je propala i obustavila proizvodnju. O imovini i objektima tvornice ostao se brinuti njen bivši službenik Valko Dubravec iz Koprivnice koji je i stano-
vao u njezinim zgradama.

Te napuštene objekte tvornice DANICA iskoristit će ustaše, nakon proglašenja 10. IV 1941. tzv. »NDH«, za formiranje prvog zloglasnog koncentracionog logora u »NDH«. Taj zadatak dobio je od ustaških vlasti iz Zagreba bivši ustaški emigrant sa Janka Puste i Italije Martin Nemeč.¹

Evo, što on sam kaže o tim događajima na saslušanju 20. VII 1946. godine u UDB-i SRH Zagreb:

»Na sam Uskrs 1941. godine grupa od po prilici 500 ustaša emigranata povratili smo se preko granice u Hrvatsku. Putujući iz Sušaka prema Zagrebu nekoliko dana smo ostali u Ogulinu, odakle smo produžili dalje i mislim da smo 14. IV 1941. godine stigli u Zagreb. Dolaskom u Zagreb nakon što smo par dana ostali na

Markovu trgu, smješteni smo u bolnicu na Šalati, gdje sam ja nakon jedno 6 dana (do)bio 24 sata dopusta da bi mogao posjetiti obitelj u Koprivnici. Nakon što sam se kraće vrijeme zadržao u Koprivnici, povratio sam se natrag u Zagreb, gdje smo svi emigranti ostali na jednom skupu čekajući raspored.

Dana 7. maja 1941. godine ja sam bio postavljen za ustaškog povjerenika za kotar i grad Koprivnicu. Prije nego sam primio tu dužnost, dobio sam pismeni nalog o zadacima koje sam trebao na kotaru Koprivnica izvršiti, kojih uputa sam se ja kasnije držao.

Jedno 8 dana poslije nego sam ja primio dužnost ustaškog povjerenika u Koprivnici, javljeno mi je telefonom iz Zagreba, da će nam uputiti jednu grupu ljudi — zatočenika, koji treba da budu smješteni u »Danicu«. Istog dana poslije podne ja i Herman Nikola² smo taj transport zatočenika (dočekali), kojih je bilo po prilici 280, te ih smjestili u »Danicu«. Da ti ljudi ne bi sami ostali u »Danici«, postavili smo stražu, ali kako nije bilo još naoružanih ustaša, sakupili smo neke građane Koprivnice među kojima su se mnogi dobrovoljno javili, iste naoružali, te njih postavili. Kasnije su ponovno stizali novi zatočenici, te je mislim broj istih za vrijeme mog boravka u Koprivnici dosegao 500. Kako sam ja imao i previše posla po političkim stvarima, to je funkciju zapovjednika koncentracionog logora »Danica« vršio Herman Nikola, a Šajatović Đuro³ je bio zapovjednik

1. Martin Nemeč, stariji, iz Koprivnice. Prebjegao 7. II. 1933. u Mađarsku na Janka Pustu. Iz Mađarske je prebačen u ustaški logor u Italiji. Vratio se u Hrvatsku oko 14. IV. 1941. Osnivač logora DANICE kod Koprivnice. Kao ustaški povjerenik za grad i kotar Koprivnicu, isticao se u hapšenjima, mučenju logoraša DANICE i ostalih građana. Osuđen je kao ratni zločinac na smrt i obješen 17. XII. 1947. na DANICI kod Koprivnice.
2. Nikola Herman, ustaša iz Koprivnice. Od 1. VI. 1941. zamijenio Nemca na dužnosti ustaškog povjerenika za grad i kotar Koprivnicu. Isticao se u mučenju i ubijanju logoraša DANICE. Ubijen u toku rata.
3. Đuro Šajatović, rodom iz Bakovčica. U logoru DANICI je vršio dužnost zapovjednika straže. Mnogi svjedoci ga okrivljuju za mučenja i zlostavljanja logoraša. Ubijen u toku rata.

straže, koja je čuvala logor. Zamjenik Šajatovića bio je pak Ga(ž)ji Pavao⁴ iz Koprivnice. Jednom prilikom u vezi logora »Danica« došao je u Koprivnicu i ministar Artuković, kojemu sam ja predložio da bi bilo bolje da se »Danica« pretvori u logor, jer da bi bilo potrebno preko 50 stražara za osiguranje iste... On je rekao da i sam vidi da nije najbolje, te da će nastojati da one po težim krivicama prebaci u Zagreb, a seljake da će sudski ispitivati i pustiti na slobodu, ali od svega toga nije bilo ništa. Jednom prilikom po istom poslu došao je i ministar ing. Bulić. Budući da nije došlo do likvidiranja logora, bilo nam je poslato 500 kom. lopata iz Zagreba i Bjelovara, te su ovi zatočenici upućivani na rad odnosno zatrpavali su protutenkovske rovove iskopane po poljima od biv. jugoslavenske vojske.«

Martin Nemeč v. r.

Iz zapisnika je vidljivo da je ustaša Martin Nemeč već koncem travnja prvi put posjetio Koprivnicu i već tada, prije nego je službeno bio postavljen — 5. V. 1941. za ustaškog povjerenika za grad i kotar Koprivnicu, pripremao teren za formiranje koncentracionog logora na DANICI, oduzimanjem ključeva od Valka Dubravca bivšeg službenika DANICE.

»Prije otvorenja logora dolazio je Martin Nemeč sa još nekoliko ustaša — emigranata, ispitujući teren gdje će usokro nastati teško mučilište žrtava fašističkog terora. Po dolasku na »DANICU« on je oduzeo ključeve od DUBRAVEC VALKA, službenika DD »DANICA«, te je naredio ispražnjenje stambenih prostorija, u kojima su do tada stanovali radnici. Tako su bile pripremljene slijedeće prostorije — u jednoj katnoj vili nalazile su se prostorije za 4 stana sa nus prostorijama, jedna drvena baraka, konjušnice, garaža, zatim jedna zgrada sa 5 kancelarija, te laboratorij sa 2 prostorije, te konačno glavna hala veličine 240 x 36 metara. To su bile prostorije u koje su za nekoliko dana stigli prvi transporti zatočenika pod svi-

repim postupkom i batinama ustaških zločinaca...« (S. Hukavec, KONCENTRACIONI LOGOR »DANICA«, Koprivnica, dne 13. IV. 1957, str. 1. Izvor se nalazi u Muzeju grada Koprivnice.)

O dolasku prvih logoraša na DANICU dao je izjavu 24. VI. 1955. godine u prostorijama Opunomoćstva UDB-e Jakob Cani⁵ iz Koprivnice:

»Ne sjećam se tačno datuma, ali mislim da je bilo u IV. mjesecu 1941. godine, kad je jedan vlak sa sedam vagona došao iz Garešnice pun natrpan Srpskog naroda, koji su bili smješteni na »Danicu« u logor. Ovaj transport je prvi koji je došao u Koprivnicu. Kad su ti ljudi dotjerali na »Danicu«, postrojeni su čekali pred zgradama. Kad je pala komanda da ulaze u zgradu, oni su dvojica po dvojica ulazili u zgradu, a sa svake strane stajao je po jedan ustaša, držeći pušku za cijev i kako su ovi ulazili, oni su kundacima od puške udarali, ne pazeći gdje i kako udaraju. Kako su oni udarali, tako su nekoji ljudi padali odmah pred vratima i tada ga je drugi koji je išao za njime morao nositi. Tako su ustaše tukli sve dok svi nisu ušli u zgradu. Kad su svi ti ljudi koji su dopremljeni ušli u zgradu, bilo im je naredeno da legnu na pod. Kad su legli, ustaše su po njima gazili nogama i udarali na razne načine, a ja sam to sve posmatrao kroz prozor. Poslije toga ja sam sa pojedinim ljudima razgovarao i oni su mi pričali da su jedni iz Bjelovara, Garešnice itd...

U isto vrijeme počela je hajka na Srbe u Koprivnici, a najprije je počelo hapšenje Židova, a nakon toga pravoslavaca. Meni nije poznato koliko je ljudi bilo hapšeno iz Koprivnice, samo znam da ih je puno hapšeno.

4. Pavao Gaži — Jandrin, ustaša iz Hlebina, zamjenik zapovjednika straže u logoru DANICI (uhvaćen, suđen i strijeljan 1943. od NOV.).

5. Jakob Cani iz Koprivnice — stanovao na DANICI. Očevidac događaja u logoru DANICI. Hapšen od ustaša 1942. jer mu se sin nalazio u partizanima. Nakon oslobođenja dao je izjavu 25. VI. 1955. kod UDB-e u Koprivnici.

Meni je bilo dobro poznato jer se nalazim uz »Danicu« i sve sam dobro vidio. Vlakovi su svaki drugi dan dolazili u Koprivnicu sa punim vagonima Srpskog naroda...«

Komparacijom navedenih dokumenata proizlazi da je logor DANICA stvarno formiran koncem travnja 1941. godine, (a ne kasnije kako to tvrdi Martin Nemeć) kada je stigao prvi transport logoraša iz Grubišnog Polja preko Zagreba u Koprivnicu. Ustanovljeno je prema popisu na Spomen-ploči na željezničkoj stanici u Grubišnom Polju da su 26. IV. 1941. uhapšena na tom kotaru 504 muškarca koji su transportirani preko Zagreba u Koprivnicu na DANICU.

U prvim danima okupacije, koncem travnja 1941. godine, dio pro-ustaški orijentiranih članova HSZ (Hrvatska seljačka zaštita), razoružavaju i na području kotara Koprivnice ostatke staro-jugoslovenske vojske, a vrše i prva hapšenja ljudi po srpskim selima: Javorovcu, Plavšincu, Srdincu i drugima. Po dolasku u Koprivnicu ustaše Martina Nemeca većina će ih postati ustaški stražari po selima i koncentracionom logoru DANICI.

O tim poslovima Martin Nemeć je poslao 1. 5. 1941. Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu slijedeći izvještaj:

»O stanju ustaša u službi na straži nad koncentracionim logorom u »Danici« kod Koprivnice, gradu Koprivnici, te općinama Hlebine i Novigradu Podravskom.

	ustaša
1. Danica, koncentracioni logor	70
2. Grad Koprivnica	10
3. Općina Hlebina	5
4. Općina Novigrad Podravski	5
5. Općina Gola	5

Ukupno 95

Posljednjih 5 prebjegli su sada iz Gole u Koprivnicu, te su na pripomoći straži u Danici...«

(Ustaše su prebjegli iz Gole jer su Prekodravlje na kratko vrijeme okupirali Mađari).

Međutim, i poslije formiranja logora DANICE ustaški vlastodršci iz Zagreba: Kvaternik, major Pelc i Schreiber, nisu bili potpuno zadovoljni s lokacijom logora na DANICI, vjerojatno zbog blizine grada i premalog smještajnog kapaciteta, pa traže od Nemca da pregleda još neka mjesta u općini Novi-grad Podravski i Sokolovac za smještaj još 3000 Jevreja koje su ustaše, prema poznatoj nacističkoj ideologiji »o nižoj rasi«, namjeravali likvidirati po uzoru na nacističku Njemačku.

Nakon obilaska terena u Novigradu, Sokolovcu i rudniku Glogovac, Martin Nemeć šalje izvještaj od 18. V. 1941. »RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, ZAGREB«, u kojem objašnjava da prikladnog mjesta za toliki broj ljudi na kotaru Koprivnici nema, već predlaže između ostalog slijedeće:

»Neka se ove Židove koncentrira negdje na jugu i to u bilo kakovom kamenolomu jer će se na taj način moći najkorisnije upotrebiti njihova radna snaga u korist naših trošnih cesta za koje bi nas na taj način stajao kamen neznatne svote.«

Dakle, učvršćenjem ustaške vlasti, oružavanjem ustaša i osnivanjem logora DANICE, ostvarene su glavne pretpostavke za početak hapšenja komunisti, Jevreja, Srba, Cigana i svih naprednih ljudi i na teritoriji kotara Koprivnice.

Skoro svakodnevno stižu transporti budućih logoraša na DANICU: iz Grubišnog Polja, Pakraca, Bjelovara, Križevaca, Gospića, Karlovca, Slavonije, Bosne, pa čak i zapadne Srbije, naravno, i s područja kotara Koprivnice, njih oko 400, jednom riječju iz skoro svih područja tzv. »NDH«.

Logor se vrlo brzo puni: muškarcima, ženama i djecom. Bivše hale tvornice DANICA tako postaju nijemi svjedoci ustaških divljanja, dugo obećavanog »novog poretka i slobode hrvatskog naroda«.

Karakteristično je spomenuti da uprava ustaškog logora DANICE, ili namjerno ili zbog primitivne administracije, nikad nije znala točan broj logo-

raša koji su prošli kroz logor DANICU. Jedinu vjerodostojniji podatak o ukupnom broju logoraša iznio je na saslušanju kod UDB-e u Koprivnici 4. VIII. 1946. bivši blagajnik logora DANICE Martin Kokor⁶ iz Koprivnice. On u svom iskazu, između ostalog, kaže:

»Koliko se sjećam i mogu potvrditi da je kroz logor »DANICU« prošlo oko 5600 zatočenika, koji su po Martinu Nemcu i ostalima opljačkani i zlostavljani«.

Na postavljeno pitanje: »Šta Vi mislite, koliki broj zatočenika od 5600 je ostalo u životu?« Martin Kokor je odgovorio:

»O tome mogu reći to, da je sa logora »DANICE« bilo pušteno preko 200 zatočenika, dok ostalo kako sam gore napomenuo nešto je poubijano u Koprivnici, a ostatak je otpremljen u logor Gospić i Jasenovac, gdje su poubijani«.

U izvještajima administracije ustaškog logora DANICE, upućivanim novom ustaškom povjereniku za grad i kotar Koprivnicu, ustaši Nikoli Hermanu (primio dužnost od Martina Nemca 1. VI. 1941. kad je Nemeč nastradao u saobraćajnoj nesreći i morao na liječenje), vidi se brojčano stanje logoraša na određene dane. Tako u izvještaju »Ustaškom povjereniku za grad i kotar Koprivnicu G. Nikoli Hermanu«, koji su potpisali zapovjednik logora Šajković i upravitelj administracije Ivan Horvat⁷, između ostalog piše:

»30. VI. 1941. radio popis i birao internirce koji su upućeni u Gospić. Transport je otišao (u) potpunom redu... Dolaze svaki dan transporti od zagrebačke policije. Sada imamo u logoru interniraca 2175. Ustaške straže imade na broju 89 zajedno sa zapovjednikom i bojnicima«.

U drugom, pak, zapisniku od 15. srpnja 1941, sastavljenom u pisarnici logora DANICE, vidi se slijedeće:

»Prema imeniku interniranih osoba u logor »Danicu« dopraćeno je do

danas 2656 osoba. U istom nije vidljivo današnje stanje, ali se prema izvještajima koji su ođaslani Povjereništvu vidi da je do danas odvedeno u logor Gospić 1960 interniraca a pušteno na slobodu i odpraćeno u Zagreb 76 osoba. Stražara u popisu vidi se 106 ali ih je brisano 6 i prema tome ostaje 100 stražara«.

Iz navedenog zapisnika vidi se da je u srpnju 1941. u logoru dostignuta brojka od 2656 osoba od kojih će ogromna većina biti otpremljena u Gospić, gudure Like, Jadovno, Jasenovac i druge logore gdje će ih ustaše na najzvjerskiji način poubijati.

Najveći broj logoraša DANICE činili su srpski seljaci pohapšeni po selima sjeverne Hrvatske, te Hrvati i Jevreji, komunisti svih nacionalnosti, Cigani i dio pristalica lijevog krila HSS.

Do danas se nije moglo doći do potpunijih spiskova logoraša DANICE, jer su upisne knjige vjerojatno uništene. Na taj zaključak navode dva slučajno sačuvana lista upisne knjige u Muzeju grada Koprivnice, sa imenima od broja 291 do uključujući 300 uhapšenih u Koprivnici između 18. i 28. IV. 1941. Rekonstrukciju spiskova, ali nepotpunu, izvršio je Savo Velagić u radu: »SVJEDOČANSTVA O LOGORU DANICI U KOPRIVNICI«, Bjelovar 1969.

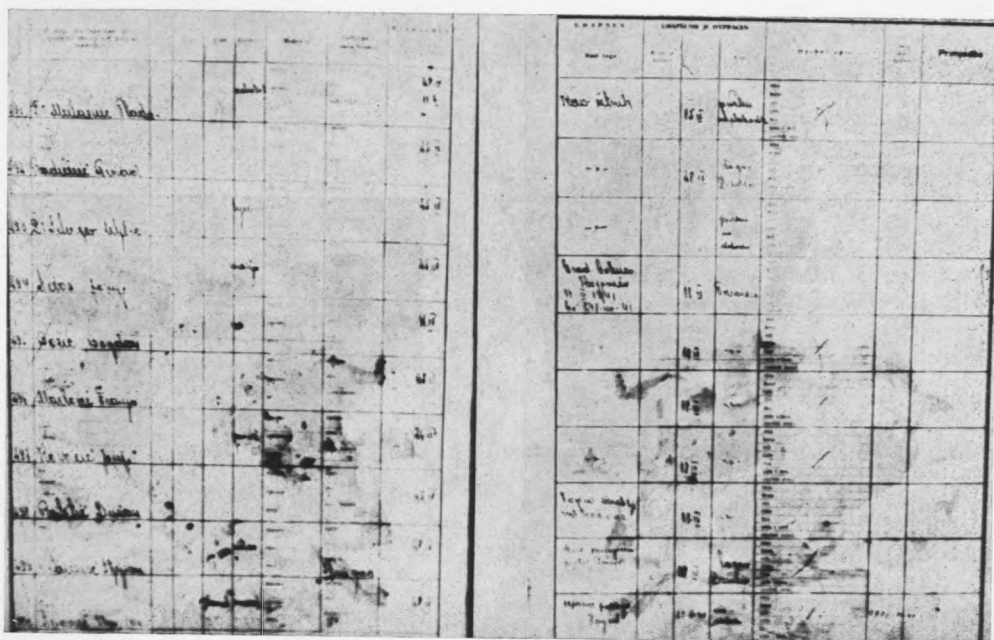
Od mnogobrojnih zatočenika kroz logor DANICU prošle su i neke poznatije ličnosti iz radničkog pokreta i članovi CK KPH, od kojih navodim nekoliko biografija.

ANKA BUTORAC

Rođena je 1903. u Donjem Pazarištu kod Perušića. Po zanimanju je bila tvornička radnica. Od 1925. je učestvovala u radničkom pokretu kao član Nezavisnih sindikata, a 1927. je primljena za člana KP u Zagrebu. Uhapšena je 1929. i osuđena na jednu godinu

6. Martin Kokor iz Koprivnice. Vršio dužnost blagajnika u ustaškom logoru DANICI. O tome je dao izjavu 4. VIII. 1946. kod UDB-e u Koprivnici.

7. Ivan Horvat, ustaša iz Koprivnice. Vršio dužnost upravitelja administracije u logoru DANICI. Odabirao logoraše i slao transporte za Gospić. Sudbina nepoznata.

Sačuvani dio papira logoraša na Danici 1941. godine. (Muzej grada Koprivnice).
 Grupa logoraša na Danici 1941. godine. (Muzej grada Koprivnice).

robije. Poslije izdržavanja kazne proglašena je iz Zagreba. Tada je 1930. ilegalno prešla u SSSR, gdje je ostala do 1936. Nakon povratka u Jugoslaviju zaposlila se u tvornici »Tivar« u Varaždinu. Tu je rukovođila organizacijom štrajkova. Kod pokušaja odlaska u Španiju 1938. bila je uhapšena u Rakeku te zatvorena. Na konferenciji KPH 1940. izabrana je za člana Centralnog komiteta KPH. U kolovozu 1940. ponovno je bila uhapšena i zatočena u Lepoglavi, gdje ju je zatekla okupacija. Iz Lepoglave ustaše su je otpremile u Gospić, zatim Jastrebarsko i napokon u logor Danicu u Koprivnici. Tu je ostala do 25. prosinca 1941. kada je zajedno s Macom Gržetić, putem dobro organiziranih partijskih veza, pobjegla iz logora te se potom prebacila na slobodni teritorij na Baniji u NOV. Kod sela Vel. Krčevo bila je u drugoj polovini siječnja 1942. teško ranjena i zarobljena od ustaša, te od-

vedena u Kostajnicu i tamo nakon teškog mučenja pogubljena. Proglašena je za narodnog heroja.

MIRKO BUKOVEC

Rođen je 1906. u Nedelišću kod Čakovca. Po zanimanju je bio tvornički radnik. U radničkom pokretu učestvuje od 1926. kada je primljen za člana KP. Slijedeće godine izabran je za člana Pokrajinskog komiteta KPJ u Zagrebu. Uhapšen je 19. 1. 1929. zajedno s još nekoliko članova Pokrajinskog komiteta i redakcije »Borbe«. Osuđen je na 10 godina robije koju je izdržao u Lepoglavi i Sremskoj Mitrovici. Nakon posljednjeg hapšenja zatvoren je u Lepoglavi gdje ga je i zatekla okupacija. Ljeti 1941. prebačen je u logor DANICU. Nakon pokušaja bijega iz logora DANICE uhvaćen je i prebačen u logor Stara Gradiška. Ubijen je 1942. godine.

MILAN BAKIĆ — BAJA

Rođen je 10. 5. 1913. u Bjelovaru. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Bjelovaru od 1920. do 1932, a na Pravnom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1936. U Zagrebu je 1935. primljen za člana SKOJ-a, a u Bjelovaru 1936. za člana KPJ. Formiranjem Okružnog komiteta KPH za okrug Bjelovar 1937. imenovan je za njegovog sekretara. Tu je dužnost vršio do 1939. Ljeti 1940. izabran je za sekretara Kotarskog komiteta KPH Bjelovar koju je dužnost vršio sve do hapšenja 1941. Nakon ponovnog hapšenja 10. 5. 1941. oveden je u logor DANICU. Iz logora DANICE Okružni komitet Bjelovar nastoji osloboditi Bakića i još neke partijske funkcionere.

»Početkom jula 1941. za organiziranje bijega bio je zadužen Franjo Mraz iz Hlebina, organizacioni sekretar Kotarskog komiteta KPH Koprivnica (poznati jugoslavenski slikar, sada živi u Beogradu). Mraz je ubacio jednog suradnika kao »dobrovoljca« u logorsku stražu, koji je izveo Bakića iz logora na dogovor s Mrazom, kojom prilikom je sastavljen plan bijega. Međutim, do realizacije plana nije odmah došlo, jer su neki predviđeni članovi bili fizički iscrpljeni pa se čekalo na njihov oporavak. Tu se radilo o komunistima s grubišnopoljskog kotara. U međuvremenu ustaše su započele transportiranjem zatočenika iz Danice za Gospić... U transportu se nalazio i Milan Bakić Baja, koji je po dolasku u Jadovno odmah bio pogubljen«.

S. Velagić »Svjedočanstva o logoru Danici u Koprivnici«, Bjelovar 1969.

JULIUS EKER

Rođen 1899. u Križevcima. Po zanimanju je bio postolar. Vlastitu postolarsku radnju posjedovao je u Bjelovaru. Postao je članom KPJ 1935. godine, a od 1937. do 1941. bio je član Okružnog komiteta KPH. Uhapšen je od ustaša 22. travnja 1941. Zajedno sa 70 uhapšenika odveden je u Zagreb u zatvor

u Novu Ves, odakle je transportiran u logor Danicu u Koprivnicu. U rujnu 1941. na intervenciju nekih pripadnika HSS-a, pušten je na slobodu, a zatim ponovno uhapšen i odveden u logor Jasenovac gdje je krajem 1941. pogubljen.

ŠANDOR KIRALJ — PIŠTA

Rođen je 16. 10. 1905. u Bedeniku, općina Bjelovar. Po zanimanju je bio postolarski radnik. Radio je u Bjelovaru kod privatnih zanatlija. Od 1935. aktivno je djelovao u sindikatu kožaraca, a kasnije je bio predsjednik Mjesnog međustrukovnog odbora URSS-a u Bjelovaru. Energično se zalagao za ostvarenje radničkih prava i redovito predvodio radničke delegacije na pregovorima s poslodavcima o povišenju nadnica i poboljšavanju uvjeta rada. Sudjelovao je i u organiziranju nekoliko štrajkova u Bjelovaru između 1935. i 1941. godine.

Za člana KP primljen je 1938, a već 1939. izabran je u Okružni komitet KPH Bjelovar, čiji je član ostao sve do hapšenja 22. aprila 1941. Tada je u grupi sa 70 uhapšenika iz Bjelovara otpremljen u Novu Ves, a odatle u logor Danicu u Koprivnici. Tu je ostao do rujna 1941, a tada je zajedno sa Juliusom Ekerom bio pušten na slobodu. No, uskoro po povratku u Bjelovar bio je ponovno uhapšen i držan izvjesno vrijeme u bjelovarskom zatvoru, zatim transportiran u Jasenovac gdje je koncem 1941. pogubljen.

Dr FRANKO VINTER

Rođen je 29. 3. 1898. u Bjelovaru. U Zagrebu i Beču je doktorirao pravne nauke. Za vrijeme studija aktivno je sudjelovao u naprednom studentskom pokretu. Za člana KPJ primljen je 1935. u Bjelovaru. Od 1937. do 1939. bio je član OK KPH Bjelovar, a do 1941. član Okružnog odbora crvene pomoći. Uhapšen je 22. travnja 1941. u Bjelovaru, odakle je otpremljen u Novu Ves i kasnije u logor DANICU u Koprivnicu. Na intervenciju nekih pripadnika HSS-a, nakon 4 mjeseca je pušten na slobodu. Ilegalno se prebacio u Crikve-

nicu gdje je nastavio djelovanje po partijskom zadatku. U jesen 1943. izabran je za člana ZAVNOH-a na zasjedanju u Plaškom. Iz Plaškog se vraća na okrug Bjelovar gdje vrši dužnost tajnika Okružnog NOO-a Bjelovar. U proljeće 1944. krenuo je na III. zasjedanje ZAVNOH-a. Na tom putu 29. 3. 1944. pao je kod sela Oborova u neprijateljsku zasjedu i poginuo.

MACA GRZETIC

Rođena je 10. 8. 1910. u Zagrebu. U radničkom pokretu sudjeluje 1934. kao tekstilna radnica. Članom KPJ postala je 1935. godine. Od listopada 1935. do 1937. vršila je dužnost sekretara II. rajonskog komiteta KP za Zagreb. Od 1937. do 1941. bila je član Mjesnog komiteta KPH Zagreb. Nekoliko puta je hapšena, a 1937. izvedena pred sud i osuđena na 9 mjeseci strogog zatvora. Posljednji put je uhapšena 30. ožujka 1941. u Zagrebu gdje je u zatvoru dočekala okupaciju. Prebacivana je iz logora u logor, najprije u Lepoglavu, zatim u Gospić, Jastrebarsko, i konačno koncem rujna 1941. u logor DANICU kod Koprivnice. U logoru je ostala do 25. prosinca 1941, kada je zajedno s Ankom Butorac, preko organiziranih partijskih veza, uspjela pobjeći i stupiti u NOV. Od ožujka 1942. bila je član OK KPH Karlovac, a od rujna 1942. sekretar OK KPH za Gorski Kotar. U godini 1943. postala je članom ZAVNOH-a i predsjednicom AFŽ-a za Hrvatsku. Od 29. studenoga 1943. član je Prezidijskoga AVNOJ-a. Nakon rata nalazila se na raznim odgovornim dužnostima, a 1948. postala je članom CK KPH. Sada živi u Zagrebu.

Napominjem da je veći broj ljudi, bivših logoraša DANICE, odigrao značajnu ulogu u radničkom pokretu Hrvatske, čije bi biografije u nekom opširnijem radu svakako trebalo obraditi, što meni nije moguće zbog ograničenog prostora radnje.

ŽIVOT LOGORAŠA U LOGORU DANICA

Neposredno po dolasku na DANICU logoraši su bili upoznatiji sa načinom ži-

vota koji ih očekuje u tom logoru. Kod ulaženja u nastambe, redom su osjetili udarce kundakom puške ili kakvim drugim »upotrebljivim predmetom«, po leđima ili glavi, u čemu su se »revnosno« natjecali ustaški stražari. Već u prvom kontaktu sa logorom, mnogi logoraši su bili toliko isprebijani da su ih drugi morali unositi u barake. Pored toga, često su ih noću, pojedinačno ili grupno vezane žicom, izvodili iz nastambi i nakon određenog vremena vraćali, naravno, one koji su ostali živi. U tim noćnim »posjetama« naročito su se isticali sinovi Martina Nemca⁸ i Nikola Herman. Prema izjavama preživjelih logoraša najviše su tukli intelektualce i domaće Koprivničane, koje su stražari i ustaše najbolje poznavali. Po izjavama svjedoka najgore su prošli: Dr Zeljko Selinger⁹ i pop Marin.¹⁰ I kod postrojavanja logoraša danju, često su bili prisutni sinovi Martina Nemca koji su se jašeći na konjima direktno zalijetali u stroj logoraša i tako ih često sakatili, pa čak i ubijali.

Isprebijane i vrlo loše hranjene logoraše (jer su pakete koje su im slali rođaci u logor stražari ustaše krali i pljačkali) izvodili su na rad u okolinu Koprivnice, gdje su zatrpavali protivtenkovske rovove koje je iskopala pred rat starojugoslavenska vojska. Masovna ubojstva u logoru DANICI nisu bila prisutna, ipak je jedan broj logoraša, oko 200—300 ljudi, izgubilo život u samom logoru ili njegovoj neposrednoj blizini u šumi pored DANICE. Ubijeni u logoru bili su zatrpavani u zahodске jame i u obližnjoj šumi.

Po završetku rata, u jesen 1945. godine, izvršena je ekshumacija u krugu logora DANICE i u obližnjoj šumi, ali

8. Martin i Vinko Nemeč, sinovi ustaše Martina Nemca. Isticali su se u mučenjima nad logorašima DANICE i simpatizerima NOB-a. Martin pobjegao u Mađarsku 11. XI. 1945, ali je uhvaćen i suđen na smrt kao »križar« 1948. Vinko Nemeč poginuo kao ustaša prilikom oslobađanja Koprivnice 1943.

9. Dr Zeljko Selinger, liječnik iz Koprivnice, odveden kao antifašist i Jevrej u neki fašistički logor gdje je ubijen.

10. Adam Marin, pravoslavni svećenik iz Koprivnice. Nakon teških mučenja u logoru DANICI odveden u Jadovno gdje je s ostalim logorašima ubijen.

nije bilo moguće identificirati žrtve niti njihov broj.

Evo, što o životu u logoru DANICI izjavljuju preživjeli logoraši:

Petrović Stevo iz Plavšinca proveo je u logoru DANICI tri mjeseca, od svibnja do kolovoza 1941. godine. Na osnovi tog boravka i poznavanja situacije u logoru dao je 10. VIII. 1946. godine izjavu kod UDB-e u Koprivnici. U izjavi između ostalog kaže:

»Kao zatočenik, u logoru sam se nalazio 3 mjeseca kada sam tada pušten. Za to vrijeme mog boravka u logoru o zločinima i umorstvima koja su vršena na zatočenicima poznato mi je da je svake večeri dolazio u logor Martin Nemeč, gdje je tada pregledao logor i nakon toga njegovi sinovi, kao i ostali ustaše vršili su tučnjavu i mučenje nad pojedinim zatočenicima. Isto tako kod tog je i prisustvovao više puta Martin Nemeč. Kada su ustaše i sinovi Martina Nemca noću završavali sa mučenjima zatočenika, onda su na sudistima izvršavali strijeljanje«.

Na pitanje koliko je zatočenika za vrijeme njegovog boravka u logoru ubijeno, odgovorio je:

»Za to vrijeme ja sam svojim očima vidio oko 10 zatočenika, koji su strijeljani po ustašama u logoru »DANICA«, ali po nalogu Martina Nemca. O tome potvrđujem te navode pošto sam ja kao zatočenik zakapao petoricu zatočenika, koje su sinovi Martina Nemca i ostali ustaše pobijali. Ukupni broj strijeljanih zatočenika ne bih mogao reći, već o tome poznato mi je da se jednog tjedna stalno strijeljalo. Ubijeni zatočenicima odvažani su sa autom bez njihovih stvari u nepoznatom pravcu. Osim toga o daljnjim zločinima i ubijanjima zatočenika vidio sam jednom zgodom prigodom govora ustaškog bojnika Martina Nemca u samom logoru, gdje je tada došao na konju njegov sin i sa konjem se zaletio u masu zatočenika, gdje je tom prilikom jedan zatočenik poginuo. Nakon toga sin od Martina

Nemca naredio je zatočenicima da su petorica na svakih 10 metara morali ležati na zemlji, kada je preko njih sa konjem preskakivao sin od Martina Nemca«.

Svjedok Vid Osrečki iz Bjelovara dao je izjavu Javnom tužilaštvu u Bjelovaru 19. studenoga 1946. u kojoj detaljno opisuje život logoraša DANICE. Njegova je izjava vrlo dragocjena jer je proveo u logoru DANICI godinu dana, od 29. IV. 1941. do 20. IV. 1942.

»Odmah nakon okupacije Jugoslavije, tj. dana 23. IV. 1941. bio sam po ustaškim vlastima uhapšen i već dana 29. IV. 1941. bio sam otpremljen u koncentracijski logor DANICA u Koprivnici. Kratko vrijeme nakon mog stignuća u logor postao je glavnim komandantom logora Martin Nemeč, ustaša — povratnik, dok je unutarnju komandu u samom logoru vršio neki Sjepan Ga(ž)i (op. p. Pavao Gaži). Dolaskom osam Martina Nemca i njegovim postavljanjem za vrhovnog komandanta logora primijetio sam slijedeće promjene: Čim je on primio dužnost, počela je uglavnom u logoru opća pljačka dragocjenosti kod uhapšenika. U toj pljački uzeli su vidnog učešća i njegova dva sina, pa je tada bilo od zatvorenika oduzeto sve što je imalo neku trajnu vrijednost. Isto tako nakon njegovog dolaska u logor počela je i opća tuča zatvorenika, a od svih zatvorenika bio je najviše tučen neki dr Selinger iz Koprivnice, koga su tukli u više navrata kao i pucali u njega iz pištolja pa mi se čini da je on i u logoru umro, ali to ne mogu sa sigurnošću iskazati. Kod te tuče zatvorenika, koja se redovito svaki dan ponavljala, naročitu su se odlikovali ustaše: neki Prvčić¹¹ po zanimanju brico, Zgorelec i Bzik.¹² Za vrijeme dok

11. Josip Prvčić — Brico, ustaša iz Koprivnice, rođak Martina Nemca. Vršio zločine nad logorašima DANICE i simpatizerima NOB-a. Nestao u povlačenju ustaša 1945.

12. Mijo Bzik, ustaški pukovnik. Emigrant sa Janaka Puste i Italije. Isticao se po nedjelima u Koprivnici i logoru DANICI. Rukovodio ustaškom propagandom u oružanim snagama. Sudbina nepoznata.

*Grupa logoraša na Danici 1941. godine.
(Muzej grada Koprivnice).*

je on bio komandir logora, hrana zatvorenika je bila ispod svake kritike, dijelila se jednom na dan, a sastojala se isključivo iz grahove juhe. Za vrijeme komande nad logorom osumnjičenog morali smo zatvorenici ići zatrpavati tzv. »Nedićevu liniju« kraj Koprivnice. Putem do samog mjesta kao i na samom radu bili smo strahovito kundačeni od ustaša koji su nas pratili...

Za vrijeme dok je on bio komandant logora, ja sam bio smješten u zgradu koju smo zvali ministarstvo zbog toga što je u njoj bilo zatvoreno oko 5 biv. ministara, među kojima su s enalazili: Lavoslav Hanžek, Bauer, Svetozar Čirić i još neki drugi. Mi, zatvorenici te zgrade,

uspjeli smo si dobiti slame pa smo na njoj ležali, ali je jednog dana došao u našu zgradu lično osum. Martin Nemeč, te je rekao: »Kakva slama, ja sam ležao na betonu dok sam bio u zatvoru — slamu treba oduzeti« — Te iste zgone prijetio je on da mi zatvorenici dobivamo hranu od kuća, pa je tada rekao svome pomoćniku Stjepanu (Pavlu op. p.) Gažiju da se to više ne smije dogoditi, a hranu da treba oduzeti. To isto večer oko 9 sati bili smo svi istjerani iz zgrade u kojoj smo se do sada nalazili i prebačeni u jednu novu, a sva hrana, kao i ostali predmeti koje smo ostavili u staroj zgradi, bili su nam oduzeti po ustašama

i to po nalogu osumnjičenog kako se to vidi iz njegovog razgovora sa Gažijem. Te zgrade bilo je povezano oko 40 zatvorenika užetima, među kojima su se nalazili Savo Marin, Stjepan Siftar iz Bjelovara te Lavoslav Hanžek iz Križevaca. Oni su bili cijelu noć strahovito tučeni i mučeni i otjerani nekuda izvan logora pa se je govorilo da će biti strijeljani, ali su ih drugi dan u jutro nazad povratili u logor, no nisam siguran da su se tada svi ti zatvorenici povratili.

PARTIJSKA ORGANIZACIJA KOPRIVNICE I LOGOR DANICA

Neposredno po okupaciji KK KPH Koprivnice imao je pune ruke posla oko sređivanja partijskih ćelija, prikupljanja oružja, municije, opreme i pripremanja prvih oružanih akcija na kotaru Koprivnici. Pored tih poslova dobio je i specijalni zadatak, od OK KPH Bjelovar, da stupi u vezu sa zatočenim komunistima u logoru DANICI. Na čelu KK KPH Koprivnice nalazio se je tada, kao sekretar Tomo Gregurek¹³ iz Koprivnice i kao organizacioni sekretar Franjo Mraz¹⁴ iz Hlebina. Odmah su prišli organizaciji sakupljanja hrane i odjeće koju je preko organiziranih veza trebalo dostavljati logorašima DANICE. Da bi te veze što bolje funkcionirale, Franjo Mraz se uspio povezati sa ustaškim stražarom u logoru DANICI Marijanom Mađerićem.¹⁵

Pored sakupljanja hrane i odjeće, prema direktivi OK KPH Bjelovar, trebalo je hitno poraditi oko pripremanja bijega pojedinih drugova iz logora DANICE. Veze sa logorašima DANICE, održavali su: Slava Gregurek, Anka Gregurek, Mijo Šimek,¹⁶ omladinka Katarina Gaži¹⁷ svi iz Koprivnice, te Ivan Lončar — Dan,¹⁸ Franjo Pandurić — Stric,¹⁹ Stjepan Pavlek²⁰ — svi iz Đelekovca. Pored njih, sa logorašima je vrlo dobru vezu uspostavila Ružica Turković²¹ iz Zagreba. Spomenuti drugovi su preko veze odlazili u logor i posjećivali logoraše po radilištima, prenoseći im hranu i poruke koje su primali od Mraza, Gregureka i Kasima

Čehaića, sekretara OK KPH Bjelovar. Na teren u Koprivnicu je tada dolazio i dr. Pavle Gregorić koji je od CK KPH bio zadužen za partijski rad na okrugu Bjelovar. O tom radu Franjo Mraz govori:

»Isti stražar izvodio je iz logora kriomice u polje na sastanak sa Mrazom druga Baju — Bakića, sekretara OK Bjelovar (Milan Bakić

13. Tomo Gregurek iz Koprivnice. Sekretar KK KPH Koprivnice od srpnja 1941. kada je uhapšen i odveden u logor. Proveo po raznim logorima bivše »NDH« i Njemačke sve do oslobođenja 1945. Sada živi u Koprivnici.
14. Franjo Mraz, poznati naivni slikar iz Hlebina. Organizacioni sekretar KK KPH Koprivnice do 7. kolovoza 1941. kada je u provali uhapšen. Iz jurećeg vlaka uspio pobjeći stražarima kad su ga pratili u logor DANICU. Nakon tog događaja se povukao u ilegalnost. Sada živi u Beogradu.
15. Marijan Mađerić, ustaša iz Hlebina, učesnik ustaškog pokreta sa Janka Puste u Mađarskoj. Neposredno po okupaciji 1941. postaje aktivan ustaša i stražar u logoru DANICI. Neobično je bio sklon podmićivanju te je preko njega za pedeset tisuća kuna izabavljen iz logora DANICE Ivan Soštarić.²⁴ Sekretaru KK KP Franji Mrazu služio kao veza sa zatočenim članovima Komunističke partije koje je izvodio iz logora na razgovor. Ove je poslove isključivo radio zbog materijalne koristi. Poginuo kao ustaša tokom rata.
16. Mijo Šimek, rođen 1908. g. u Torčecu. Između dva rata živio u Legradu, kao vlasnik trgovine i ugostiteljske radnje. Pripadao je lijevom krilu HSS. Početkom okupacije 1941. g. protjeran je iz Legrada od strane mađarske okupacione sile. Dolaskom u Koprivnicu uzima u zakup hotel »Križ«. Aktivno surađuje sa KPJ od 1941. pri organiziranju bjegova komunistima iz logora DANICE. U 1942. g. vrši dužnost sekretara partijske ćelije Koprivnice. Uhapšen 6. ožujka 1943. od ustaša te nakon promjene nekoliko zatvora: u Koprivnici, Križevcima i Varaždinu, uspijeva pobjeći i iz ilegalnosti nastavlja partijski rad. Ujesen 1943. biran je za člana prvog gradskog NOO-a. Nakon prvog oslobođenja Koprivnice, 7. 11. 1943. odlazi u 17. brigadu 28. slavonske divizije, gdje provodi ostalo vrijeme rata. Ujesen 1945. na zahtjev KK KPJ Koprivnice vraća se u Koprivnicu gdje preuzima dužnost tajnika gradskog NOO-a. Živi kao penzioner u Koprivnici.
17. Katarina Gaži, omladinka iz Koprivnice, član ilegalne omladinske organizacije u Miklinovcu. Održavala vezu sa nekim članovima OK KPH Bjelovar. Prikupljala i nosila hranu za logoraše logora »DANICE«. Uхваćena od ustaša i strijeljana 30. VI. 1944. na ciglani u Koprivnici.
18. Ivan Lončar — Dan, rodom iz Đelekovca, otišao u partizane 1943, živi u Zagrebu.
19. Franjo Pandurić — Stric, rodom iz Đelekovca, predratni aktivista u radničkom pokretu i član KPJ od 1940. Aktivan učesnik NOP-a od 1941. Od 1942. do proljeća 1943. org. sekretar KK KPJ Koprivnice. Po završetku rata vršio važne političke funkcije: potpredsjednik kotarskog suda, javni tužilac za Kotar Koprivnicu, direktor košaračkog poduzeća. Sada živi u Đelekovcu.
20. Stjepan Pavlek, rodom iz Đelekovca. Otišao u jedinice NOV-a 1943. Umro u Đelekovcu 1966. godine.
21. Ružica Turković iz Zagreba. Organizirala bjegove iz logora »DANICE«. Pripremila i provela bjegstvo Anke Butorac i Mace Gržetić 25. XII. 1941. iz logora »DANICE«. Sada živi u Zagrebu.

— Baja bio je sekretar OK KPH Bjelovar od 1937. do 1939. dok je tada sekretar OK KPH Bjelovar bio Kasim Čehajić — Turčin op. p.). Na taj način održao sam dva sastanka sa drugom Bakićem. Na drugom sastanku preneo sam mu naređenje Partije da on i još dvojica određenih drugova napuste logor. Jedan bi ostao na Bilogori, a dvojica su bila određena da idu u Liku. Pošto je sastanak održan po danu, ugovorili smo pravac i mjesto gdje će me drug Bakić naći za dalje prebacivanja. Ova tri druga odbili su da napuste logor sa obrazloženjem da su se međusobno obavezali da nitko ne bježi iz logora, jer su ustaše zapretile da će sve ostale streljati. Takav režim podržavao je dr Vinter. Iz tih razloga ova akcija je propala iako je bila organizaciono dobro pripremljena...»

(Franjo Mraz, Podaci, n. rad)

Mijo Šimek:

»Negdje oko pola godine 1941. u logoru Danici nalazili su se članovi Okružnog komiteta Bjelovar braća Bakić i Julius Eker iz Bjelovara. Točno se ne sjećam kada je došao k meni nepoznati čovjek, koji mi je rekao da ga šalje Ivica Pavičić čl. KPH iz Kalnika i da nastojim na sve moguće načine, da oslobodim iz Danice braću Bakiće i Ekeru, naravno i što više ljudi koliko bi se moglo, jer da su oni nama potrebni kao ljudi i komunisti za dizanje ustanaka naroda Jugoslavije. Isto takove poruke poslao mi je i Kasim Čehajić (Turčin), a koje mi je poruke do- u Glogovcu kao penzioner). U logoru Danica bilo je nekih ustaša koje sam od prije poznao, a kuhar je bio Josip Veber (danas živi u Koprivnici) i ja sam stupio u vezu sa Josipom Veberom kojeg sam smatrao da bude najprikladniji za izvođenje akcije. Josip Veber svaki dan je išao sa nekoliko zatočenika iz Danice koja se nalazila 2 km udaljena od Koprivnice po hranu u grad i neke druge potrepštine koje su trebale za sam logor... Jednom sam Josipu Veberu predložio, odnosno

zamolio sam ga, da uzme sa sobom kao nosioca prtljage iz grada braću Bakiće, Ekeru, pa da i oni tako pobjegnu, ali nažalost nisu htjeli... Jednom zgodom uspio sam doći u logor Danicu, navodno kupovati neki krumpir kojeg su rukovodioci logora imali na prodaju, a samo radi toga možda bi mi uspjelo lično uhvatiti vezu sa imenovanima i tako im lično saopćiti zadatak drugova iz OK-a. Nisam uspio, jer su već bili otpremljeni u logor Jadovno gdje su pogubljeni...» (M. Šimek, Rad NOB-e i partijske organizacije u Koprivnici 1942. godine).

Izjavu o partijskom radu u logoru DANICI dala je i Maca Gržetić:

»Za vrijeme mog tromjesečnog zatočenja u logoru Danici najvažnije je istaći da su se komunisti — žene i muškarci vrlo dobro držali i organizaciono bili povezani unutar logora i izvana s partijskom organizacijom. Imali smo i partijsko rukovodstvo. Nikakve anarhije nije bilo, mada su ustaše često nastojali da nas isprovociraju. Veza između Centralnog komiteta iz Zagreba i nas tekla je preko Okružnog komiteta KPH Bjelovar i Kotarskog komiteta KPH Koprivnica. Vezu je uspješno organizirala Ružica Turković iz Zagreba. Bili smo stalno upoznati s tokom događaja u svijetu. Znali smo za partizanske grupe i njihove akcije, o tome smo tiho međusobno govorili, i to nam je ulijevalo snagu da izdržimo sve tegobe. Veza s partijskim rukovodstvom izvan logora i briga Partije za nas davala nam je volju i snagu za život, tako da smo i za vrijeme najtežih tortura ostajali pribrani, a svoju mržnju i prkos iskaljivali smo pjesmom, koja je često zamjenjivala krikove od bolova. Divan primjer skojevke Buce Bakarić iz Mostara, koja je, kad je bila maltretirana od jednog ustaše prkosno uzviknula: »Kada mi pobjedimo, onda ćeš ti visjeti na banderi!«. Kasnije sam doznala da je taj isti ustaša bio zarobljen u Lici od jedinica NOV i strijeljan kao teški zločinac.

S obzirom da je u logoru bila veći-
na zatočenika Srba muškaraca, dok
je Hrvata i ostalih bilo između 300
do 400, partijska je organizacija us-
pjela da između njih stvori blisko
prijateljstvo i povjerenje, premda
su ustaše nastojale da izoliraju Hr-
vate od Srba. Dobivali smo putem
partijskih kanala pakete od Crvene
pomoći. Oni su bili skromni, ali za
nas dragocjeni. Dijelili smo hranu
najprije majkama s djecom, boles-
nicima i iscrpljenima, a zatim osta-
lima. Iz Danice sam pobjegla zajed-
no s Ankom Butorac 25. decembra
1941. Naš bijeg organizirala je za-
grebačka i koprivnička partijska or-
ganizacija. Iz Koprivnice za Zagreb
vozio nas je automobilom Boško
Šnajder,²² a pratila Ružica Turković.
Iz Zagreba smo Anka i ja putem
partijskih veza prešle na Baniju u
NOV«.

O logoru DANICI piše i dr Pavle
Gregorić:²³

»Polovinom novembra primio sam
u »Jamu« poruku iz Zagreba da od-
ređenog dana budem u Koprivnici,
gdje će me čekati Ružica Turković
u vezi s oslobađanjem drugova čla-
nova CK KPH iz logora. Nekoliko
dana ranije partijskom vezom mi je
javljeno da je sekretar Čehajić bo-
lestan i da ga mogu naći pomoću
lugara Kalanja u selu Borovljani, pa
sam odlučio da moj put u Koprivni-
cu u vezi sa oslobađanjem drugova
iz logora iskoristim da pronađem
Čehajića. Određenog dana, čini mi
se da je bila nedjelja, otputovao
sam željeznicom u Koprivnicu da
se sastanem s Ružicom Turković. U
ugovorenoj gostionici dočekala me
Ružica i rekla neke pojedinosti oko
oslobađanja drugova. Bili su to čla-
novi CK Komunističke partije Hr-
vatske Marijan Krajačić i Mirko
Bukovac. Rekla mi je da je već bila
u logoru (u to vrijeme vlasti su još
dozvoljavale da se zatvorenici po-
sjećuju, a i Ružičina sestra Beška
bila je također u logoru, pa je CK
KPH uspostavio vezu sa cijelom gru-
pom zatvorenih komunista) i dogo-
vorila se s drugovima da izađu u od-
ređeni sat, a ja treba da ih dočekam

autom odmah iza šumice u blizini
logora. Upoznala me sa »šoferom«
koji će oslobođene drugove odvesti
na sigurno mjesto. Bio je to student
Boško Snajder — Motorista. Pola
sata prije određenog vremena za bi-
jeg iz logora, ja sam bio s Motoris-
tom na ugovorenom mjestu. Stali
smo uz cestu, zaklonjeni šumom, ta-
ko da nas logorska straža ne može
vidjeti, i čekali. Vrijeme je sporo
prolazilo. Bojao sam se da ne privu-
ćemo pažnju zbog tako dugog staja-
nja, pa sam rekao Motoristi da si-
mulira rad oko motora zbog tobož-
njeg kvara. Već je prošao čitav sat
preko vremena kada su drugovi mo-
rali izaći, ali nitko se nije pojavlji-
vao. Bilo mi je jasno da bijeg nije
uspjio, pa sam se vratio u Koprivni-
cu i našao Ružicu. U međuvremenu,
dok sam ja čekao s automobilom na
cesti, Ružica je ponovno bila u lo-
goru i doznala da nisu uspjeli izaći,
ali da logorska uprava nije ništa pri-
mijetila. Čudio sam se Ružičinoj
spretnosti, koja je uspjela da u ro-
ku nekoliko sati uđe dva puta u lo-
gor i govori s drugovima. Ona je tu
svoju spretnost pokazala i kao ku-
rir CK KPH za Bjelovar, gdje smo
se u kući Štefe Eker nekoliko puta
sastali u prvoj godini oslobodilačke
borbe. Pokušaja oslobađanja pojedinih
drugova iz logora bilo je i rani-
je. Poslije okružne konferencije na
Kalniku, prilikom mog i Turčinovog
dolaska u Koprivnicu, našli smo se
sa slikarom Franjom Mrazom u ku-
ći Franje Gregureka (op. p. kod To-
me Gregureka). Na sastanku je Če-
hajić tražio od Mraza da ode u lo-
gor »Danicu« i da preda poruku Ba-
ji — Bakiću da bježi iz logora. Mraz
se sastao s Bakićem koga je doveo
stražar, na jednom polju oko 2 km
udaljenom od logora i rekao mu da
je sve spremno da iz logora izađu
on, Šandor Kiralji i još jedan drug.

22. Boško Snajder — Motorista, student iz Zagreba. Učestvovao kao vozač automobila u prebaciva-
nju odbjeglih drugova iz logora »DANICE«. Vo-
zio i Anku Butorac i Macu Gržetić 25. XII. 1941.
iz Koprivnice u Zagreb. Sada živi u Zagrebu.

23. Dr Pavle Gregorić, član CK KPH zadužen za
partijski rad na okrugu Bjelovar. Po tom poslu
često je dolazio na kotar i sam grad Koprivni-
cu. Danas živi u Zagrebu.

Međutim, izlazak navedenih drugova spriječili su neki drugovi u logoru, koji su stajali na stanovištu da se pojedinci ne mogu oslobađati — ili svi ili nitko...» (Dr Pavle Gregorić, »Narodnooslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji, Moslavini i bje-lovarskom okrugu 1941. godine. Ne-uspjelo oslobađanje drugova iz ko-privničkog logora »Danica«, put u Borovljanek«, Slavonski Brod 1969.)²⁴

Konačno, ujesen 1942. godine, zbog sve većeg nezadovoljstva naroda Podravine, ustaškom vladavinom i sve glas-nijeg osuđivanja strahota koje su se do-gađale u logoru DANICI, ustaše su bili prisiljeni rasformirati logor, a postro-jenja i objekte podržavaju u korist tzv. »NDH«. Tako je konačno završena najveća tragedija u povijesti tvornice DANICA kod Koprivnice. Međutim, poslije prvog oslobođenja Koprivnice, od 7. X. 1943. do 9. II. 1944., ustaše u dva navrata bombardiraju objekte DA-NICE, kada je najveći dio baraka i ha-la, u kojima se nalazio logor, djelomi-čno ili potpuno uništeno. Nakon oslo-bođenja 1945. godine, zgrade i postro-jenja tvornice vraćeni su bivšem dioni-čaru dr Miroslavu Daničiću. Kako nije bilo rentabilno obnavljati tvornicu, iz-vršena je prodaja upotrebljivog mate-rijala i strojeva, tako da danas na biv-ši koncentracioni logor DANICU pod-sjećaju jedino 1968. obnovljena ulazna vrata u logor i vodotoranj koji je slu-žio ustašama kao osmatračnica.

»Ništa nije vrednije
od ljudskih patnja,
koje podniješe bez slobode
borci za slobodu«

KROZ OVA VRATA ULAZILO SE U DANICU PRVI USTAŠKO-FASISTIČKI LOGOR U HRVATSKOJ

U UŽAS, GLAD, MUČENJA I SMRT
OVUDA PROĐOŠE HILJADE MUŠKA-
RACA, ŽENA I DJECE RODOLJUBA I
KOMUNISTA, MEĐU NJIMA I ČLA-
NOVI CK KPH-e, BUKOVAC MIRKO,
BUTORAC ANKA I KRAJAČIĆ MARI-
JAN.

SVI SU ONI OVDJE NAJOKRUTNIJE
MUČENI, A ZATIM VEĆINA

OTPREMANA U KLAONICE JADOV-
NA I JASENOVCA, GDJE IM JE KRV-
NIČKA RUKA METKOM I NOŽEM
ODUZELA ŽIVOT.

Kompleks zemljišta bivšeg logora DA-NICE stavljen je pod zaštitu države, ali nažalost do danas nije uređen. Me-đutim, s obzirom na značaj logora DA-NICE za povijest NOB-e, a najviše zbog opomene i sjećanje mlađih generacija na dane patnji i ustaškog terora koji se tamo zbilo, trebalo bi što prije pri-stupiti odgovarajućem uređenju i obi-lježavanju tako značajnog mjesta.

POPIS LITERATURE I KORISTENIH MATERIJALA:

1. Ante Dobrila: »Koprivnica i okolina u NOB-i 1941—1945«, rukopis,
2. Savo Velagić: »Svjedočanstva o lo-goru Danici u Koprivnici«, Bjelovar 1969,
3. Stevo Hukavec: »Koncentracioni lo-gor »Danica«, Koprivnica, 13. IV. 1957,
4. Ustaški dokumenti o logoru DANI-CI, SJS Koprivnica,
5. Izjave svjedoka o logoru DANICI, SJS Koprivnica,
6. Materijali NOB-a, Muzej grada Ko-privnice.

24. Ivan Šoštarić, seljak, iz Hlebina, član KPJ od 1938. godine. Uoči rata bio je član i KK KPJ. Hapšen od ustaša 8. kolovoza 1941. i odveden u logor DANICU. Otkupljen preko ustaše Mari-jana Maderića za pedeset tisuća kuna i pušten na slobodu. Po povratku kući zajedno sa supru-gom Katom Šoštarić nastavlja partijski rad na terenu. Povodom napada na općinsku zgradu u Novigradu Podravskom, 26. na 27. XI. 1941. po-novo je uhapšen, odveden na policiju u Bjelovar gdje je osuđen od prijekog suda na smrt i ubi-jen 20. XII. 1941. na Vojnoviću zajedno s osta-lim drugovima.